

שבוע טוב

Číslo 10/5767

21. prosinec '06

Cafnat Paneach (Berešit/Geneze 41,45) jméno znělo v egyptštině následovně:
Pa-sent-en-pa-anch = zakladatel života (viz hieroglyfický nápis)

Ještě o chanuce

Téměř v každém roce se během chanukového týdne čte sidra Mikec. Ta obsahuje příběh Josefa, místokrále Egypta, který uvítá své bratry a zároveň je obviní ze špionáže. Tento příběh se čte každoročně právě o chanuce. Musí být tedy nějaká souvislost mezi příběhem sidry Mikec a chanukou. Jaká je to tedy souvislost? Tato týdenní pasáž z Tory souvisí s hladomorem, který sužoval celý Blízký východ. Jakovovi synové se rozhodli nakoupit nejnütnější zásoby potravin v místě, které bylo ušetřeno od hladu - tedy v Egyptě. Díky prozíravosti, organizačním schopnostem a plánování mladého hebrejského otroka, kterého Egyptané znali pod jménem **Cafnat Paneach**, se země stačila sama předzásobit a ještě měli kapacitu k tomu, aby z přebytků prodávali přichozím prakticky z celého světa. Bratři byli uvedeni do reprezentačních prostor místokrále. Ten však jednal s nimi odměřeně a arogantně. Obvinil je z ohavného spiknutí; prý přišli provádět špionáž na hranicích Egypta a hledat tam slabá, nechráněná místa. Uvěznil Šimona, a přinutil je přivést jejich nejmladšího bratra, polovičního sirotka, kterému zůstal už jen přestárlý otec. Josef zajisté chtěl ušetřit lekci svým bratřím za to, že ho prodali jako toho nejposlednějšího otroka. Ale jestli Josef je chtěl kárat nebo potrestat za jejich zlý počin, tak proč tak neučinil otevřeně a přímo? Proč taková estráda?

Symbolem chanuky je osmiramenná menorá (svícen). Ta představuje zázrak. Malé množství oleje, které by sotva vystačilo na jeden den, vydrželo osm dní. Ale staly se daleko větší zázraky. Malá armáda kohanim (kněží), kteří se předtím zabývali jen duchovní službou a měli minimální zkušenosti s válečnictvím, na hlavu porazila řeckou armádu. Proč my neuděláme festivaly nebo slavnosti k tomu, aby se oslavilo toto významné vítězství?

Proč je hlavní ideou připomínka na malou nádobku oleje?

V malé vesnici žil chudý ženich, který se jmenoval Josef. Nezpůsobilý k tomu, aby si zaplatil krejčího, který by mu ušil svatební oblek. Ten mu nakonec přeci jeden vyhotovil podle zásady "za málo peněz, málo muziky". Chudý chlapec byl šokovaný, když uviděl výsledky. "Ale tento rukáv je šest palce kratší!" zvolal Josef. "Tak vtáhni ruku víc do rukávu!" usmíval se krejčí na Josefa. "Ale druhý rukáv je o polovinu stopy delší!" bědoval Josef. "Tak si jej zahni", uklidňoval jej krejčí. "Ale pohleďte na ty nohavice!" nařikal Josef; "levá nohavice je samý fald!" "Ale to nic. Pokud budeš pobíhat po ulici takovým svižným tempem jak si zvyklý, nebude to ani vidět, nikdo si toho nevšimne." Na svatbě se shromáždila celá obec, zatímco chudý ženich v hrůze přistupoval k baldachýnu, na lících mu vyvstanuly dva rumělce, jak se styděl za svůj oblek. "Co je tohle za strašáka tenhle mladík Josef?" lapat po dechu jeden host. "Chudák nevěsta!" povzdechl si další. Ostatní přítomní se zadívali pozorně pohledem vpravdě patetickým a zpozorovali, jak dobře mu oblek padne, jak mu sluší. A jednohlasně oni všichni zvolali: "Ale ten jeho krejčí to je skutečný umělec, opravdový mistr!" Josef měl dosti důvodů k tomu, aby takto jednal se svými bratry. "Před mnoha lety jste mi dělali soudce. Mysleli jste si, že jste udělali moudré rozhodnutí a byli jste si naprosto jisti, že nikdo na vás nemá, včetně našeho starého otce. Rozhodli jste prodat mě jako otroka. Nyní se setkáte s nejvíce uznávaným a ctěným manažérem současné generace, s mužem, který ušetřil svět před smrti hladem". Ale zatím se chová mírně řečeno velmi podivně. Obviňuje je z něčeho, co mohlo být pouze v jeho představách a bratři mohli mít v daném okamžiku pochybnosti o jeho zdravém rozumu. Dá se říci, že snad každý jedinec udělal hrubou chybu v úsudku, či v hodnocení dané situace, nebo dané osoby. Je to možné i tím, že jsme viděli situaci v matném světle, křivém zrcadle, nebo v nevhodném zorném úhlu pohledu. Je to mladík, nebo je to jeho oblek, který ve skutečnosti vypadá groteskně? Josef ukázal svým bratrům, že dokonce i ti nejlepší a nejmoudřejší mohou

chybně odhadnout vzniklou situaci. Chanuka zvěstuje velmi podobnou zprávu. Moudří se nezabývají ani tak vzpomínkou na slavné vítězství na bojišti. Oni mají pro nás daleko důležitější zprávu. Nic na tomto světě nemůže být posuzováno jako absolutní hodnota. Malé množství oleje, které může vystačit pouze na jeden den mohlo vydržet mnohem delší časový úsek. Také chtějí, abychom si pamatovali, že vnější pohledy - to jsou jak názory vědců, nemusí mít hodnotu absolutní. To je zřejmé už z toho jak malá armáda kohanim (kněží) může porazit mocnou přesilu. Můžeme tomu rozumět i tak, že to, na co pohlížíme jako na slabé, může být ve skutečnosti silné, a co jsme považovali za nezpůsobitelné, je ve skutečnosti mocné. A ta trocha oleje, stejně jako neoblíbený a podceňovaný mladší bratr - u nichž by si každý myslel, že nemají pražádnou šanci na úspěch ve skutečnosti zvítězili, osvětlili cestu všem dalším generacím. Ukázali, jak se v podobných situacích zachovat.

Gemara říká, že sedmiramenná menorá (svícen) v Chrámu představovala Toru ústní. Truhla smlouvy, která obsahovala dvě desky Desatera přikázání s Torou (ta byla uložena vedle truhly smlouvy) a byla umístěna ve velevatyni, představovala Toru psanou. Tedy na druhé straně Chrámu před oponou byla menorá, která osvětlovala celou chrámovou loď. Podobně ústní Tora je potřebná k objasnění Tory psané. Zázrak chanuky byl zjeven skrze světlo menory. A jak my jsme řekli, menorá představuje ústní zákon, jehož synonymem je oběť. Světlo menory představuje oběť potřebnou k tomu, aby porozuměla a ozřejmila ústní toru, která osvětluje toru psanou. Bez této oběti se člověk nemůže duchovně vyvíjet. Duchovno podléhá oběti. Od té doby, co jsme fyzické bytosti, potřebujeme donutit tělesno k tomu, aby fungovalo duchovně, a tímto duchovnem je ona oběť. Je pravdou, že židé zvítězili nad Řeky a byli schopni porazit kdekoho - a to jen s několika málo dobrovolníky. Ale čím jsme se zasloužili tento zázrak? To je jen protože tam byla hrstka Chašmonaim (Hasmoneovců), kteří byli ochotni zemřít pokud nemohou žít jako židé. To byla ona oběť a toto byl předpoklad vítězství. Jak my víme, že právě tato oběť byla tím, co způsobila zázrak chanuky? Odpovědí je opět menorá. H-spodin odhalil zázrak chanuky skrz světlo menory a ne skrze jiný zázrak. Odřikává se každý chanukový den v modlitbě Šmone esre (modlitbě osmnácti požehnaní) "Al ha nisim" (na zázracích). Když zvrhlé helénistické království povstalo proti lidu Izraele a snažilo se nutit všechny jedince, aby zavrhlí Toru a přinutilo mnohé odpadnout od principů judaismu. Obsah tohoto přídatku do pravidelné denní modlitby se zmiňuje o tom, že za prvé se Řekové snažili, aby židé zapomněli na Toru a za druhé odpadli od H-spodinových požadavků. Řekové dobře věděli, jak podkopávat židovství a dosáhnout svých cílů. Gemara k talmudickému traktátu Horajot praví jaké

má otec povinnosti vůči svému synu v učení Tory od okamžiku, kdy začne mluvit. První pasuk Tory, který otec učí své dítě je, že Moše nám přikázal, že B-žím dědictvím je shromáždění Jakova (Dvarim/Deuteronomium 32,9). Druhý pasuk, který je otec povinnen učit svého syna je "Šma" - Slyš Izraeli H-spodin je náš B-h, H-spodin je Jeden (Dvarim/Deuteronomium 6,4). Tento pasuk utvrzuje naši víru v Jedinečnost B-ží. Někdo by si mohl myslet, že dogma o monoteizmu je nejzákladnější princip judaismu. Šma by tedy měl být první pasuk, jenž otec učí svého potomka a pak následovat pasuk ve kterém stojí co nám Moše přikázal ohledně ohledně Svěho dědictví. Rambam v Hilchot Talmid Tora píše, že otec je povinnen učit své dítě pasukim tak jak stojí v gemare. Proč jsou pasukim v tomto pořadí? Šema podává svědectví o tom, že H-spodin je Jeden. Chukim (nařízení Tory), jsou takového rázu jako např. zákaz kombinovat vlnu a len nebo připravovat mléko s masem. Jsou to zásady které nedokážeme logicky vysvětlit. Kombinace vlny a lnu, nebo konzumovat současně maso a mléko má **destruktivní účinek** na duši židů. a jsou micvot (přikazy) které vůbec nedokážeme logicky vysvětlit. Jestliže vyznáváme, že H-spodin je Jediný B-h a On nám přikázal zachovávat jeho přikazy, pak se jednoduše Mu bezezbytku podrobíme. Od okamžiku, co zjistíme, že nerozumíme některé z H-spodinových cest, můžeme zkoumat, jak se věci mají v Toře a jejích výkladech. Jak lépe se můžeme se obeznámit s H-spodinem a ocenit jeho cesty? Jak jinak můžeme rozumět H-spodinovým myšlenkám? Jestli jsme schopni porozumět B-hu, jsme na nejlepší cestě docenit jeho zákony, nařízení a ustanovení. Jediný způsob jak dosáhnout tohoto porozumění je skrze studium Tory. Jestli jeden studuje Toru a snaží se chápat její vnitřní souvislosti, získá všechny předpoklady k duchovnímu růstu. Člověk, který studuje Toru získá důležitou duchovní orientaci, která mu umožňuje mít v účtě B-ha. Z tohoto zorného úhlu pohledu můžeme rozumět proč gemara praví, že otec je povinen ze všeho nejdřív učit svého dítě pasuk, který nám Moše přikázal, protože jen **skrze studium Tory** můžeme ocenit Jedinost a neskonalou velikost H-spodina, která je deklarována v Šema. A díky tomuto pohledu můžeme rozumět i "al ha nisim" které vkládáme do Šmone Esre během chanuky. Řekové dobře věděli, jak podkopávat židovství a nakonec jej zcela vykořenit. Oni se pokoušeli nutit židy zapomenout na Toru zákazem jejího studia. Když slavíme chanuku a připomínáme si jak byli schopni porazit Řeky, kteří se snažili infiltrací cizí kultury přimět židy aby zapomněli na Toru a opustili tradici otců. Dnes mnoho židovských rodin je zvyklých dávat dárky během chanuky. Pravdou je, že je to zvyk, který byl převzat pravděpodobně z křesťanských vánoc (ty shodou okolností probíhají v přibližně stejném ročním období). Židovský zvyk je dát chanukový gelt (peníze). Proč je hra "dreidel" o peníze vrcholem chanukového veselí (to je snad proto, aby děti alespoň na chvíli cítily být bohaté)?

Jaká je tedy souvislost mezi Chanukou a penězi? Olivový olej, kterým by se správně mělo svítit během osmi chanukových dnů, přichází zevnitř temnoty - (rozdrcené) hořké olivy. Paralelou je tělo a duše. Duše je jako olej skrytý uvnitř těla, světlo září když je olej vyjmut a zažehnut. To je důvod, proč slova šemen (olej) a nešama (duše) jsou vytvořena ze stejných hebrejských písmen: nun, šin, mem a he. Aby byl získán olej, oliva se musí nejprve vymačkat (pro chrámovou menoru se nesměl používat vylišovaný olej, ale volně vytečený z pomačkaných oliv). Aby se mohla "vytáhnout" duše a odhalit se; tělo musí být "vymačkáno" tak, jak stanoví Tora. Tora a micvot vytváří "šrámy" na tělech plněním požadavků, která jsou mnohdy opakem "živočišných či přirozeným

potřeb a reakcí". Je to například laskavé jednání či nezištnost a mnoho jiných těchto vlastnostem podobných micvot. To je též důvod, proč Tora a plnění micvot jsou nejlepší způsoby, jak očistit duši a pozvednout mravní hodnoty. Řekové zastávali názor, že dokud neuvidím, tak dotud neuvěřím. Hrdinové doby Makabejské učinili olivu symbolem moudrosti, protože je to, co oni viděli. Židé učili i umírali pro víru, že nic není důležité co je jen povrchní (dokonce i dnes v západní civilizované společnosti psychologové mají potíže dokázat přítomnost duše, která nemůže být viděna tělesnými očima). Tak i peníze mají tu pravou hodnotu, když jsou správně použity, když nad tímto epitetem všeho hmotného, zavládne ono nezbytné duchovno. I tohle je poselství chanuky. Požehnaný zbytek chanukových dní

Výklad sidry Mikec (Berešit/Geneze 41,1 – 44,17)

Vzít míru na míru

„Vajhi mिकec šnatajim jamim u:faro cholem ve hine omed al hajeor“

Stalo se po dvou letech (doslova dnech = do dvou let na den), že faraón měl sen, hle stal nad řekou. Naše týdenní paraša opět líčí příběhy Josefa. To se stalo na konci (mikec) dvou let a na den přesně: Faraón měl sny... Faraón nebyl spokojený s výkladem jeho snů jak byly interpretované jeho mágy a věštcí. Nechal proto přivést Josefa z vězení, aby vyložil jeho sny. Josef právě propuštěný z vězení učinil první krok neuvěřitelné kariéry, kdy se stal z bezprávného a ponižovaného otroka moderně řečeno premiérem Egypta. Siforo vysvětluje, že když uvidíme záchranu H-spodinovu, stane se to tak rychle, jako je mrknutí oka. Josef byl ve vězení po dobu dvanácti let až do okamžiku, kdy měl faraón sny, a ty potřebovaly být někým vyloženy, Josef byl propuštěn z vězení a okamžitě nabyl veliké politické moci. Tora se nás snaží upozornit na to, že Josef byl vzat z vězení "na konci dvou let" (hebrejský obrat znamená na den přesně). Znamená, že Josef nebyl propuštěn z vězení jak mu bylo vyměřeno, ale byly mu přidány dva roky navíc.. Vykладаči se to snaží vysvětlit tak, že Josef naléhal na nejvyššího číšníka, aby jakmile se dostane zpět do svého úřadu na něj pamatoval a vysvobodil ho z vězení. H-spodin následně potrestal Josef dalším dvouletým vězením pro tato dvě neuvážená slova, která pronesl pohanovi. Josef tak okázale demonstroval svoji malověrnost před Egyptanem, namísto toho, aby pomoc vyhledával přímo u H-spodina. Ať tak nebo onak, na konci těchto dvou dodatečných let vězení byl Josef už připraven stát se vicekrálem Egypta. Gemara nás učí, že H-spodin trestá a odměňuje na základě principu "míru za míru". Jak máme rozumět "vzít míru za míru" v záležitosti Josefova trestu? Proč byl Josef ve vězení po dobu deseti let? Proč mu byly dodatečně přidány ještě dva roky vězení kvůli

dvěma slovům, které řekl nejvyššímu číšníkovi? Za prvé musíme rozumět co se míní trestem vězení. Vězeň je osobou, která nedisponuje žádnými prostředky např. nemůže změnit své sociální postavení. Žaláčník zcela ovládá vězně a jeho život je zcela v rukou žaláčníka. (Mluvíme o starověkém způsobu žalánictví). Gemara nám prozrazuje, že když manželka Potifara sváděla Josefa všemi možnými prostředky - a ten ačkoli vzdoroval jejím pokušením - nedokázal zadržet deset kapiček spermatu. Za každou kapičku, taktó zmařenou, Josef strávil po jednom roce ve vězení (ještě, že tohle neplatí pro dnešní mladou generaci). Když k tomu připočteme ještě dva další roky za vyřčení oněch dvou osudových slov nejvyššímu číšníkovi, dalo to Josefovi úhrnem "odnětí svobody po dobu trvání dvanácti let". Typický příklad míry za míru. Maharal vysvětluje, že židé byli v Egyptě po dobu 209 let do doby Mošeho, který byl pověřen vést lid ke svobodě. V dvě stě desátém roce Moše provedl v Egyptě řadu zázraků, aby dokázal, že je H-spodinův velvyslanec a židovský národ utvrzoval ve víře. Moše byl tedy H-spodinův zplnomocněnec. Maharal cituje midraš, kde se praví, že židé věřili, že jejich zotročení skončilo právě tímto okamžikem. Egyptané již nebyli s to podrobit židy otrocké službě.

Maharal dále zkoumá jaké pohnutky vedly židy k důvěře, že nastal konec jejich otroctví v Egyptě. Maharal vysvětluje, že otrok je bytostí ovlivňovanou a řízenou jeho pánem; zatímco duchovní bytost se nedá ovlivnit fyzickými silami. A duchovní osoba také není ovlivněna vnějšími vlivy. Z tohoto můžeme vyrozumět, že v okamžiku, kdy byla mezi židy rozhlášená zvěst o Mošeevi, jakožto zmocněnci samotného H-spodina, oni deklarovali svoji víru ve všemocného B-ha navzdory pohanským názorům Egyptanů. Kvůli jejich duchovnímu základu, který nebylo možné zcela vymýtit, židovští otroci byli schopni se pozdvihnout nad fyzický útlak a lopocení jež jim ukládali jejich páni. V okamžiku Mošeevy smrti, jak nám Tora praví, jeho zrak byl bystrý a těšil se dobrému fyzickému zdraví. Byť již byl 120 let

stár ještě nezažil tělesné neuduhy, nebo jakékoliv zhoršení zdravotního stavu, jak bývá běžné u lidí, kteří právě umírají. Mošeho tělesná schránka nepodlehla fyzikálním či chemickým procesům, dokonce ani potom co byla uložena do hrobu. Maharal se dále ptá - proč je pro nás důležité vědět o Mošeoově tělesném stavu v okamžiku jeho smrti? Jak máme rozumět skutečnosti, že Mošeoovo tělo udrželo svoji neporušitelnost dokonce i v hrobě? Odpověď je ta, že proces stárnutí a rozklad jsou procesy ovlivňované fyzickým světem a běžnými tělesnými procesy. Moše byl na takové duchovní úrovni, že fyzický svět na něj neměl pražádný účinek nebo vliv. Proto můžeme rozumět tomu, proč se těšil dokonalému fyzickému zdraví i v okamžiku jeho smrti tedy ve věku 120 let. Josef byl též duchovní bytostí - měl stejnou podstatu jako jeho otec Jakov (Jisrael) jakožto duchovní dědic dokázal vést židovský národ. Třebaže Josef nepodlehł svádění Potifarovy ženy, byl zatížen zmařením deseti kapiček spermatu. Josef podléhal tělesným touhám (demonstrovánými ztrátou deseti kapiček spermatu) a H-spodin jej potrestal k deseti letům vězení. Po odpykání deseti let ve vězení jakožto odčinění za jeho selhání s Potifarovou manželkou, Josef měl by být ospravedlněn. Ale on udělal další chybu. A tou byly ona nerozvázná slova vyřčená v rozhovoru s nejvyšším číšníkem. Teprve po odpykání dalších dvou let byl zcela připraven splnit poslání ke kterému byl předurčen.

Nemluvit o druhých negativně

Faraón potřeboval někoho, kdo umí vyložit jeho sny. Nejvyšší číšník informoval faraóna, že Josef

dokázal vyložit jeho sen v době, kdy byli společně s nejvyšším pekařem ve vězení. Hebrejec, otrok velitele tělesné stráže, dokázal vyložit sny tak, že se vše naplnilo dle jeho výkladu. Když nejvyšší číšník řekl faraónovi o Josefovi, neodkázal na Josefa jménem, ale poskytl faraónovi dost podrobnou charakteristiku: Mladý Hebrejec, otrok velitele tělesné stráže. Raši cituje starší vykladače, kteří varují, že prokleti jsou ti, kteří mají dobré předsevzetí, které nakonec neplní. Nejvyšší číšník se zmíní o Josefovi, o jeho ponižujících podmínkách ve kterých musí žít, ale na druhé straně referuje o nezkušeném mládří Josefově, že Josef byl tak trochu podivín, naprosto nevhodný něco organizovat. A navíc je Hebrej a není obeznámený s egyptským jazykem a obyčejí. A otrok, jak to vyžadovala dvorní etiketa, nemohl pomýšlet na post úředníka a nesměl dokonce ani nosit honosnější oděv. Nejvyšší číšník se tedy pokusil Josef zdiskreditovat a uničit ho nepoužitelným. Skutečnost byla taková, že Josef učinil dobrý skutek pro nejvyššího číšníka, když vyložil jeho sen. Dobro se oplácet zlem nevyplácí. My vidíme z toto příběhu, že když je někdo dotazován na další osobu, měl by obzvláště pečlivě volit slova a vyvarovat se negativních informací o oné osobě. Způsob, jakým charakterizujeme danou osobu, může mít rozhodující vliv na to, jaký si udělají jiní obrázek. Ve skutečnosti, jestliže o někom poskytneme negativní reference, tak se už nikdy nemusí zbavit záporného předznamenání, které jsme mu takto přisoudili. Musíme porozumět všem důsledkům, které mluvíme o někom dalším a musíme si uvědomovat, že to může způsobit nenapravitelné škody.

Průřez týdenní paraší

Události sidry začínají dva roky po znovupovolání číšníka k faraónovi - po skončení dvanácti let Josefova věznění. Josefovi bylo tehdy skoro 30, Jákovovi 120.

„Stál nad řekou“

V celé Tóře se o Nilu hovoří jako o „Řece“ - kvůli jeho zásadnímu významu pro život Egypta. Raši - slovo „j'or“ značí „kanál“ , pro Nil se ho užívá proto, že z něj egyptští rolníci napájeli síť zavodňovacích kanálů. Nil byl zdrojem egyptské prosperity a uctíván jako božstvo. Ramban - sen má jasnou symboliku: ježto hlad či hojnost v Egyptě závisely na nilských záplavách, viděl faraón krávy vystupovat z Nilu. (Krávy-symbol orání, obvykle se oralo volským spřežením). Vykrmené krávy, zdržující se na břehu řeky značí, že sedm úrodných let bude omezeno jen na Egypt. Vyhublé krávy, jež pohltily vykrmené, nezůstaly na břehu, znamená to, že hlad se rozšíří všude.

Raši - krávy pěkné, vykrmené představují roky hojnosti, kdy lidé se k sobě navzájem chovají laskavě. Je příznačné, že i když v lidské povaze je zakořeněna hamižnost, za všeobecné prosperity

jsou lidé jeden k druhému méně zlí (méně popudliví).

„Parot acherot- jiné krávy“

Ralbag - Vyhublé krávy se vynořují z řeky bezprostředně po tučných, to značí, že hladomor nastane vzápětí po letech hojnosti.

„A sežraly- vetochacha“

Raši - všechna radost z let hojnosti bude během hladomoru zapomenuta.

Ramban - sežrání vnuklo Josefovi nápad, že by se výnos sedmi dobrých let mohl ušetřit pro léta hubená - tak sen sám nadiktoval Josefovi řešení: roky hojnosti poskytnou potravu na sedm zlých let. Pro Josefa bylo nebezpečné, dát nevyžádanou radu - byl zavolán jako vykladač, ne jako rádce, rada však byla součástí snu, proto ji Josef řekl.

„...a měl druhý sen“.

Jak říká Josef ve svém výkladu, opakování téhož snu naznačuje, že se musí jednat rychle.

„slabé a suché- dakot ušdufot“

Ramban - každá nová úroda bude sežehnuta východním větrem.

„a hle, byl to sen - vehine chalom“

Raši - faraón si uvědomil, že sen měl význam, který vyžaduje výklad.

Ramban - singulár („sen“) naznačuje, že faraón pochopil, že oba sny byly vlastně jeden sen.

„Číšník si vzpomněl na Josefa“.

Midraš - při pohledu na faraónovo rozrušení si číšník uvědomil, že by pro něj mohlo být nebezpečné zatajit, že zná někoho, kdo by sen uměl správně vyložit. Faraón vypadal tak rozrušený, že mohl umřít a číšník se bál, že nový faraón by si dosadil do služby své lidi a on by přišel o místo; proto usoudil, že je v jeho zájmu, říci o Josefovi. Radak, Ibn Ezra - Číšník začíná svou řeč k faraónovi podlézavě „I když musím připomenout svůj prohřešek, dělám to jen kvůli tvému majestátu.“

„**naar, ivri, eved- mladík, Hebrej, otrok**“
Raši - číšník charakterizuje Josefa pohrdavými slovy: naar- mladík, tj. nevědomý a nezpůsobilý, ivri - cizinec, tj. ani nerozumí naši řeči, eved- otrok, který podle egyptských zákonů nemůže zaujímat vysoké postavení ani nosit oděv vznešených lidí. Číšník zvolil tyto výrazy s úmyslem oceňovat Josefa, neboť je typické, že podlí lidé se chovají podle svého podlého charakteru.

„Josefa propustili“

Podle Roš hašana 10b byl Josef propuštěn z vězení na Roš hašana.

„**Ne já, B-h dá** faraónovi uspokojivou odpověď“
Midraš Hagadol - Josef to říká s pokorou, poctivost mu nedovoluje přijmout chválu, odmítá, že by měl nadpřirozené schopnosti, a to i přes nebezpečí, že ho faraón pošle zpět do vězení, neshledá-li ho nijak výjimečným. Rovněž Daniel připisuje své schopnosti B-hu (viz Dan 2:30), o takových lidech říká B-h: „Ty, kdo mne ctí, já poctím“ (viz 1S 2:30)

Faraón opakuje svůj sen.

Oproti předchozímu líčení snu v Tóře má toto opakování jisté obměny a vynechání. Radak, Ramban, Ibn Ezra tomu nevěnují zvláštní pozornost. Naopak midraše a pozdější komentátoři zdůrazňují, že v Tóře není nic zbytečně, a proto by se tyto rozdíly neměly přehlížet. Tanchuma - faraón úmyslně podává obměněnou verzi snu, aby Josefa zkoušel, Josef ho však pokaždé opravil, takže faraón užasle zvolal, zda **Josef tajně nenaslouchal.**

Kli Jakar, Akeda- faraón neřekl, že vyhublé krávy vystoupily z Nilu, poněvadž v Egyptě byl Nil božstvem, vyhnul se tedy tomu, spojovat božstvo s něčím šeredným a neštěstí věšticím.

„Řekl jsem to věštcům“.

Faraón neříká, že svolal všechny moudré učence; nečekal, že by učenci.- stavící na logice- vyložili skrytou symboliku snu. Byl zklamán, že sen nebyli schopni uspokojivě vyložit věštcí, pracující s magičnem.

Josefův výklad

Josef odhalil, že sen udává i způsob záchrany před hladomorem. A stalo se něco v Egyptě naprosto neočekávaného- cizinec, mladík, otrok se stává vladařem země: chce-li něco B-h, stane se

z nemožného

možné.

Proč se zdál sen faraónovi?

Věc se týkala celé země a bylo nutno připravit se na hrozící katastrofu, proto ji B-h zjevil tomu, kdo stál v čele země; a výklad snu podal B-ží služebník.

„Sedm let hladu“

Ramban - Přesto, že sen začíná sedmi lety hojnosti, Josef hovoří o hladu, aby upoutal pozornost faraóna- v bohatém Egyptě by předpověď sedmi úrodných let nezbudila mnoho zájmu. Při jednání s lidmi je vždy důležité upoutat pozornost, jinak i nejlepší argumenty vyjdou naprázdno.

„Hlad zničí zemi“.

„Zničení“ se týká míst, kde lidem schází prozíravost či možnost odložit si zásobu na hladové roky.

„**š navon vechacham** - soudný a moudrý muž“.
Ramban - Soudný, aby dokázal rozpoznat, kolik uskladnit a kolik prodat. Moudrý, aby dokázal zabezpečit obilí před rozkradením.

„Vechimeš“

Raši - překládá jako „zabezpečí“
Ibn Ezra - odvozuje význam od „chameš-pět“, tj. Josef doporučuje faraónovi vybírat pětinu z výnosu půdy. Rašbam, Radak - bylo to zdvojnásobení obvykle vybírané desetiny z výnosu

„ať vybírá“

Rašbam - Obilí se vybíralo jako daň od majitelů půdy i proti jejich vůli.

Raši - Místní dohlizitelé vybírali pročištěné a proseté obilí, aby se mohlo uskladnit bez shnití v sýpkách pod přímou faraónovou kontrolou

Tur, Ralbag - Každé město mělo mít své vlastní sýpky, aby se ušetřily náklady za převoz a obyvatelé měli jistotu, že se jejich zrní nepoužije pro druhé.

„Tabato - prsten“ (faraónův)

Ramban - Panovníkův prsten měl pečeť, byl symbolem svěřené moci a práva pečeti výnosy
Midraš - Rabi Šimon ben Gamliel řekl: Josef si zasloužil pocty za svou bezúhonnost- ruka, šije a tělo, jež odmítly hřešit (s ženou Potifarovou), byly teď ozdobeny znameními vladařské moci.(volali před ním)

„avrech!“

Raši, Onkelos - složenina z „av-otec (tj. rádce, učitel) a „rach-král“ (aramejsky)

Midraš - složenina z „av-otec“, tj. moudrostí, přesto, že je „rach-slabý“, tj. svým věkem.

„Cafnat-paneach“

Rašbam - Jmenovaným do vysoké hodnosti bylo obvykle přiděleno jméno, přiměřené jejich nové vznešenosti.

Raši, Rašbam - výklad jména: mefareš hac funot- Kdo vyloží, co je skryto

Zohar - Změna jména byla příkladem B-ží prozíratelnosti, neboť pomohlo skrýt Josefovou totožnost před rodinou.

„Asenat, dcera Poti-fera“

Poti-fer je totožný s Potifarem, dřívějším Josefovým pánem. Dovolil Josefovi vzít si za ženu jeho dceru a v očích Egyptanů jej tak očistil z obvinění, že Josef obtěžoval Potifarovu ženu.

„Procházel celou zemi“

Ibn Ezra- aby se v celé zemi stal známý jako místokrál.

Akeda - aby vešel ve známost obyvatelstvu, poznal zemi, varoval lid před hladomorem, kontroloval stavbu královských sýpek v každém městě.

„Nepočítaně“

Lze chápat jako tak velká hojnost, že se zrní sklízelo „rukama nohama“.

D.Feinstein - V přípravě na hladomor ustavil Josef tak přísné kontroly, aby ani hrst zrní nepřišla nazmar; docílil takového úspěchu, že obilí bylo „nepočítaně“, tj. nadále již nebylo třeba být tak úzkostlivý.

Ramban - Josef shromažďoval veškeré potraviny. Obilí lze snadno uchovat delší dobu, shromáždil je v sýpkách.

„Manases a Efrajim“.

Zdůrazňuje se, že Asenat „mu porodila“, tj., že synové byli oddáni ideálům Josefovým, ne modlářství, v němž vyrostla Asenat. Jako dcera egyptského hodnostáře, provdaná za bývalého otroka, cizince, mohla mít ve své domácnosti hlavní slovo, a pak by synové byli „její“. Tóra nám tedy vlastně říká, že Asenat i synové přijali Josefovy duchovní a morální hodnoty.

Josef, žid v Egyptě, ženatý s dcerou modlářského kněze, a přesto vychoval děti ve svých hodnotách. Proto v židovské rodině žehnají rodiče svým dětem: „B-h tě učí, ať jsi jako Efrajim a Manases“ (1M 48:20).

„B-h mi dal zapomenout“

Akeda - zapomenout na protivenství bratrů, Josef již dokázal rozpoznat, že vše, co dělali, bylo součástí B-žího plánu, a byl za to vděčný. Komentátoři se shodují, že Josef nebyl vděčný za to, že zapomněl na svého truchlícího otce. I když byl povinen ctít otce (stýkat se s ním), bylo mu v tom bratry zabráněno (přísahou). Byl s otcem ve svých myšlenkách.

„Beerec anji - v zemi mého utrpení“
Abarbanel - Přes veškeré pocty a postavení považoval Josef Egypt stále za zemi svého utrpení - jako syn Jakova a narozený v zaslíbené zemi. Důkazem jeho věrnosti rodným kořenům jsou i jména, jež vybral pro své syny. „(Sedm let hladu), jak řekl Josef“
V letech hojnosti toto Tóra neuvádí. Lidé, zvláště úspěšní a bohatí jako Egyptané, mají sklon nedoceňovat příznivé věci. Až když nastal hlad, uvědomili si, že mají místokrále, který předpověděl, co se stane.

„Celá země egyptská hladověla“

Rabi Sadja - během druhého roku haldu shnilo všechno uskladněné obilí, kromě toho v Josefových sýpkách.

Raši, midraš Tanchuma - Lidé přišli za Josefem a žádali jídlo, ale on jim řekl, aby se nejdříve obřezali. Slyšíc to, stěžovali si u faraóna, ale když faraón slyšel, že obilí v jejich sýpkách shnilo a jen

v Josefových zůstalo nedotčeno, řekl lidem, že nemají jinou možnost, než uposlechnout Josefova příkazu. Jafē Toar - Josef tím prorocky připravoval příchod svých bratrů do Egypta. Věděl, že Egyptané se vysmívají židům kvůli obřízce; budou-li obřezáni i Egyptané, nebudou se smát obřezaným židům. Š'la- Josef předvídal, že Egyptané budou v budoucnu potrestáni za své sexuální zvrácenosti. Raši, Ramban- Tóra varuje Izrael před napodobováním odpornosti Egypta. (Lv 18:3). Josef doufal, že obřízku se zklidní jejich žádostivost a tím i poleví utrpení Židů, kteří tam (v budoucnu) budou ve vyhnanství utiskováni. Brzy po smrti Josefově Egyptané nařízení o obřízce zrušili.

„Al kol pnej haarec - po celé zemi“ (dosl. po celé tváři země).

Raši - „pnej-tváře“- odkazuje k boháčům, kteří pocítili hlad nejdříve, neboť takoví lidé nejsou zvyklí omezení ani hladovění, chudí jsou více přivklí hladu.

„Vechol haarec bau- všechny země přicházely“ a kupovaly v Egyptě potraviny, takže faraónovo bohatství ohromně vzrostlo.

Zohar - B-h tím připravoval naplnění toho, co řekl Avrahamovi- že jeho potomci opustí zemi svého ztročení s velkým majetkem.

„Vajare jakov ki ješ- šever bemicrajim - Jakov viděl, že v Egyptě ...“

Jakov viděl, tj. pochopil.

Raši - „šever“ vykládá se jakoby bylo psáno „sever-naděje“, Jakov prorocky viděl v Egyptě naději.

„Proč se díváte...“

Raši - proč se tváříte, jako byste měli dostatek (jídla)? Takové chování vzbudí závist a zlovůli v rodinách Jišmaela a Esava.

Midraš - Necestujte s jídlem v ruce, abyste nezbudili nevělu a nevstupujte do Egypta všichni jednou branou, kvůli „ajin hara- zlému oku“, závistí, že by jeden muž mohl mít deset synů

„Redu- sestupte“

Raši - Jakov neužil slova „lechu- jděte“. Numerická hodnota slova redu = 210. Je to odkaz na 210 let v egyptském vyhnanství.

„Deset Josefových bratrů“

Sforno - Aby Josef předešel skupování a spekulacím s obilím, vydal nařízení, že nikdo nesmí koupit víc, než je třeba pro jednu domácnost. Proto museli jít všichni bratři

Midraš - Skutečným důvodem Josefova nařízení bylo zajistit, aby do Egypta přišlo všech deset bratrů.

„Josef prodával obilí“

Midraš - Nařídil, aby byla otevřena jen jedna sýpka a převzal dohled nad ní, to zaručovalo, že se osobně setká s bratry.

Ramban - Josef neměl čas, aby osobně prováděl každou transakci, ale vyptával se různých národních skupin a řekl svým úředníkům, jak mají jednat. Bratři byli první skupinou z Kenaanu

Sforno - nepřekvapuje, že Josef se osobně účastnil prodeje, protože příjmy z prodeje byly hlavním zdrojem příjmů země.

Midraš - bratři věděli, že kupci tenkrát prodali Josefa do Egypta a chtěli ho najít a vykoupit z otroctví. Vstoupili do země různými branami, chodili po tržištích a hledali ho. „**On je poznal**“

Josef poznal své bratry okamžitě, protože je očekával a hledal. Oni ho nepoznali, protože byl bezvousý, měl královské roucho a také nepředpokládali, že by se otrok mohl dostat tak vysoko. Proč jim Josef zatajil svou totožnost? Josef věděl, že jeho sny byly prorocké, musí se naplnit a on má pro jejich naplnění dělat vše, co je v jeho silách. Věděl také, že se sny splní jeden po druhém. Proto Tóra zdůrazňuje, že si při spatření bratrů vzpomněl na své sny. Deset bratrů se mu klanělo, ale v jeho prvním snu se klanělo jedenáct bratrů, věděl tedy, že musí přivést do Egypta i Benjaminu, pak teprve mohl přijít i Jakov (jak bylo ve druhém snu). Kdyby Josef nebyl vázán povinností napomoci splnění snů, nenechal by otce tak dlouho se trápit (byl by těžký hřích způsobit otci utrpení - nejdřív tím, že poslal bratry domů bez Šimona, a pak žádostí, aby přivedli Benjaminu). Později přenesl úzkost na bratry, když skryl pohár v Benjaminově vaku a zkoušel tak lásku bratrů k Benjaminovi – (Ramban)

R.Hirsch- Josef podrobil bratry dvěma zkouškám, než se jim projevil. Chtěl zjistit,

1/ pocházela jejich nevraživost k němu jen od toho, jaký motiv přikládali jeho snům, anebo od toho, jaké postavení zaujímal Rachel v otcově srdci? Byla-li pravda to druhé, mohli být bratři hrozbou i pro Benjaminu, pokud se bratrům Josef projeví nyní, kdy byli v jeho moci, nepozná, kolik nenávisťi v sobě skrývají. Chtěl je tedy přivést do situace, kdy by mohli získat svobodu pro sebe na úkor Benjaminu.

2/ Jestliže Josefa nenáviděli tehdy, kdy pouze snil o tom, že bude králem, o čem víc ho nenávidí teď, kdy má skutečnou moc nad jejich životy? Až uvidí jejich chování, chtěl jim projevit, že je upřímně miluje a má na zřeteli jejich prospěch.

„**Mereglim atem** - jste špehové“

Kli Jakar - Josef je takto obvinil, aby jim zabránil v pokusech dovědět se něco o něm- pokud by pokračovali ve svém pátrání, mohli by zaslechnout něco o bývalém hebrejském otroku, který se stal místokrálem. Jako podezřelí z vyzvědačství nesměli obcházet město a vyptávat se.

„**Všichni jsme synové jednoho muže**“
Midraš citovaný Rašim - nevědomky zahrnuli i Josefa do svého tvrzení.

Ramban - Tím chtěli vyvrátit obvinění z vyzvědačství - jejich otec Jakov byl člověk vysoce vážený, to si mohl Josef lehce ověřit. Daat zekenim - žádný otec by nedovolil, aby všichni jeho synové odešli společně za tak nebezpečným posláním jako je vyzvědačství Raši, Ramban - Josef namítl, že kdyby byli synové

jednoho otce a společně cestovali, vstoupili by do Egypta stejnou branou všichni

Ralbag - Jak to, že ani jeden z bratrů nezůstal doma, aby se staral o otce? (Josef se tak ptal, aby zjistil, zda je Benjamin naživu).

Avraham ben ha Rambam (cituje svého dědečka Maimonida) - jejich odpověď nebyla odpovědí na obvinění, ale na (nezapsané) otázky Josefovy na jejich rodinu, jak to naznačuje 1M 43:7

„**Chej far'o** - při životě faraónově“ (jakože živ je farao).
Gur Arje- to byla formule přísahy.

„**Vyšlete jednoho z vás**“

Or hachajim - Žádný z bratrů nchtěl jít, tušili, že by to bylo marne a obávali se Jákovova hoře, kdyby mu řekl o uvěznění ostatních bratrů. Bratři byli uvězněni na tři dny, aby se stali povolnější.

Ramban, Sforno - Když Josef viděl, že žádný sám nepůjde, navrhl, že si ponechá jednoho jako rukojmí.

„**Provinili jsme se proti svému bratru**“
Zkoumali své chování a uvědomili si, že to je B-ží trest za jejich chování k Josefovi.

Midraš ha Gadol - „Šťastní jsou spravedliví, kteří se podrobí trestu s radostí a prohlašují spravedlivost Všemohoucího ve všem, co dělá“

Nechápali jako vinu své zacházení s Josefem, byli přesvědčeni, že jednali správně a zákonně a že se vyhnuli smrtelnému nebezpečí. Naopak při prodeji Josefa cítili jako hříšné projevit soucit ve chvíli, jež žádá pevnost. Nyní ale chápali nedostatek soucitu jako svou vinu a styděli se za to.

Talmud vyvozuje z Tóry, že i s odpornými zločinci, odsouzenými k trestu smrti, se musí zacházet co nejlaskavěji, aby se na minimum omezilo jejich ponížení a utrpení.

„**Vegam damo** - a také jeho krev“

Ramban - I když bratři neprohlili Josefovu krev, Reuven mínil, že Josef, nevyklý těžkému životu otroků, možná v otroctví zemřel a jestli ano, jsou bratři za jeho smrt odpovědní

Raši - Reuven říká, že ne pouze Josefova krev, ale i Jákovova bude pomstěna, protože mu bratři způsobili tolik let zármutku.

„**Mluvil skrze tlumočnicka**“

Bratři předpokládali, že Josef nerozumí jejich řeči Radak, Mizrachi- bratři tak mluvili, protože tlumočnick odešel.

Midraš, citovaný Rašim - tlumočnickem byl Josefův prvorozený syn Manases.

„**Josef vybral rukojmí**“

Vybral Šimona, protože on ho tehdy hodil do cisterny a on posměšně řekl „Hle, snílek přichází“
Raši- Josef chtěl oddělit Šimona od Leviho, oni dva ho chtěli abít. Společení těchto dvou bylo nebezpečné už dřív, oni podnikli útok proti Šchemu.

Ibn Ezra - logicky měl být rukojmím Reuven jako prvorozený, ale Josef ho ušetřil z vděčnosti za to, že se ho Reuven pokusil zachránit, když ho bratři chtěli zabít. Šimon byl druhý nejstarší.

„**Jeden z nich...uviděl své stříbro**“

Raši - „jeden z nich“, tj. Levi , neboť oddělen od Šimona byl „jeden“

Abarbanel, Malbim- Josef přikázal, aby stříbro ostatních bratrů bylo uloženo na dno jejich vaků, jen Leviho stříbro nahoru. Levi se soužil během cesty a byl tak potrestán „míra za míru“, protože on byl nejvíce vinný za Josefův prodej do otroctví.

„Pověděli Jakobovi“

Některé věci zatajili, aby zmenšili přísnost Josefova ultimata, aby ušetřili Jakova nadměrného hoře. Také by Jakov jinak nedovolil, aby Benjamin odešel s nimi.

„Na mne (dolehlo)“

Malbim - Za všechno jsem odpovědný, já jsem zavinił smrt Josefovu, když jsem ho poslal do nebezpečí, a já budu odpovědná za Šimona, a i za Benjamina, jestli mu dovolím jít.

„Můžeš usmrřit dva z mých synů“

Ramban - Reuven to řekl, aby dal najevo, že bere na sebe povinnost starat se o Benjamina, pod trestem prokletí.

Midraš citovaný Rašim - Můj nejstarší syn je blázen. Navrhuje mi zabít jeho syny. Copak nejsou jeho synové také moji?

Ramban - Později Jakov přistoupil na Jehudovu žádost, protože měl v něho více důvěry, a také jeho žádost přišla ve vhodný čas.

Jakov posílá Benjamina do Egypta.

Raši, Ramban - Jehuda požádal bratry, aby vyčkali, až nebude v domě žádná potrava, pak bude Jákov nucen poslat do Egypta s nimi i Benjamina.

„**Anochi eervenu** - Já sám se zaručuji“.

Jehuda tak chtěl zbavit Jakova obav. Kdyby bratři odpovídali za Benjaminovu bezpečnost společně, nakonec by neměl odpovědnost žádný, poněvadž každý by mohl přenést odpovědnost na druhé. Proto Jehuda slíbil, že odpovědný bude jen on.

B'chor Šor - „Budu ho chránit před horkem, zimou, divou zvěří, loupčnický. Nabídnou svůj život za jeho a udělám cokoli, abych zajistil jeho bezpečí“.

Rabi Meir Zlotovicz - jediný Jehuda věděl, co to je ztratit dva syny a mohl nejlépe pochopit, co je otcovský zármutek, proto Jakov přijal jeho odpovědnost za Benjamina.

„A dovezte je tomu muži jako dar“

Sforno, Chizkuni- Jakov věděl, že vladaře bohaté země neupoutá nákladnost a velikost daru, na to je příliš bohatý. Proto vybral speciality Kenaanu, v Egyptě málo dostupné, přivázely je tam pouze jišmaelitské karavany.

„Vezměte i svého bratra“

Midraš citovaný Rašim - „Teď máte peníze, dary, svého bratra Benjamina, nechybí nic, než modlitba“, řekl Jákov, „Já se budu za vás modlit“ Podle Moudrých (Sanh 44b) by se člověk měl vždy modlit dřív, než dojde k neštěstí.

„Veel šadaj“

Raši - toto B-ží jméno, šadaj (še-daj) - Kdo je dostatečný, dosti: Je dostatečný ve svém

milosrdenství, Jeho ruka je dostatečná, aby nám poskytla vše, co potřebujeme.

„Kéž On, Jenž řekl světu dost, nyní řekne, že je dost mého trápení Neměl jsem klidu od mladosti, trápení s Lábanem, s Esavem, smutek pro Rachel, Dinu, Josefa, Šimona a teď Benjamina“

„Aby propustil vašeho druhého bratra“

Raši cituje midraš - nevědomé proroctví (tj. přivedete nazpět nejen Šimona, ale i dalšího svého bratra, Josefa).

„Hned poraz dobytčete a připrav je“

Podle Moudrých vyplývá, že Manases ukázal bratrům řez na krku dobytčete, aby viděli, že bylo poraženo podle předpisů. I když ještě nebyla dána Tóra, Jákovovi synové zachovávali micvot podle tradice svých předků.

„Začali se bát“

Akeda - když byli přivedeni do Josefova soukromého paláce. Báli se, že na veřejnosti by si nedovolil ublížit jim, ale v soukromí svého domu to může udělat beztrestně.

Zohar - je zvláštní, že silní bratři se báli. Je to proto, že se cítili vinni (prodejem Josefa), v důsledku toho je odvaha opustila.

„I s našimi osly“

Zdá se podivné, srovnávat vlastní svobodu se ztrátou osla.

Ramban - Báli se následků, kdyby pozbyli svých oslů.

„Uloupí nám i naše osly a vaky, takže nebudeme moci poslat obilí domů svým rodinám a ty umřou hladu“.

Ramban - je typické, že lidé se obávají ztráty svého majetku stejně jako ztráty života- a někteří i víc než ztráty života- ať je to jak chce divné, skutečností je, že lidé podstoupí velké oběti a velké nebezpečí kvůli svému majetku.

„Je stále naživu?“

R. Hirschor - Josef se ptá po Jakovově zdraví, ale přitom ho napadne, co když otec zemřel, proto rychle připojí:

„Je naživu, či není?“ Podle jiných názorů otázkou nemyslí, zda je Jakov naživu, ale zda je při síle.

„Podávali zvlášť jemu“.

Radak, B'chor Šor- s ohledem na jeho vladařskou hodnost, a také proto, že Egyptan= nejedli společně s Hebrejci. Většina komentátorů uvádí, že Egyptané pohrdali všemi cizinci, kteří jedli pokrmy, jež si Egyptané ošklivili. Onkelos - bratři jedli maso, kdežto Egyptané zvířata uctívali.

„Vajiškeru - opili se“

Gur Arje - Bratři se domnívali, že Josef je chce opít, aby vyšlo najevo jejich „vyzvědačství“. Chtěli prokázat svou nevinu, takže se opili, aby mohl Josef z jejich řečí usoudit, že se od nich ničeho nemusí bát. „Proč mluví můj pán taková slova? Jak bychom...“ Bratři použili logického argumentování, známého v Talmudu jako kal vachomer - od lehčího k těžšímu (od menšího k většímu): Jestliže vážili cestu z Kenaanu, aby vrátili stříbro, jež ani nevzali, jak mohou být obviněni z krádeže?

Ramban - Jejich odpověď odhalila, že bratři vůbec nevěděli, z čeho jsou obviněni. Ježto byli bez viny, sami navrhli přísný trest pro toho, u koho se věc najde Raši - Manases je prohledával po pořádku všechny, aby

nebylo nápadné, že ví, u koho se pohár najde. Maharil Diskin cituje midraš, že prohledal pouze vaky Šimona a Benjamina, a vysvětluje, že bratři se pokoušeli prokázat svou poctivost zmínkou o vrácení peněz, jež našli ve svých vacích. Avšak to se netýkalo Šimona, který byl uvězněn v Egyptě ani Benjamina, který byl doma v Kenaanu, proto ulpělo podezření pouze na těchto dvou a byli tedy jen oni prohledáni, nejdříve starší z nich, pak mladší. „Roztrhli svá roucha“ Jehuda mluvil za všechny bratry, viděl svou bezmocnost. Midraš citovaný

Rašim - Nespáchali jsme nic špatného. To vše pochází od B-ha, dopadlo na nás, protože On nás chce potrestat za dřívější hřích. Je to, jako kdyby dřívější zlý čin ležel odložený, ale teď je nepřikrytý. Tvůrce si našel příležitost, aby si vybral, co dlužíme“.

V sidře Mikec nacházíme faraóna, jenž se pokládá za boha a Egypt, uctívající Nil jako božstvo. Skrze hojnost a hladomor zjevuje B-h, že pouze Jemu náleží moc. Faraón i jeho lid byli nuceni vzít na vědomí, že jsou podřízeni josefovi, který v každé situaci - jako otrok i jako místokrál - zůstal služebníkem B-ha.

Haftara: 1. Královská 3,15 - 4,1

1 Královská 3:15 Tu se Šalomoun probudil a viděl, že to byl sen. Šel tedy do Jeruzaléma a postavil se před schránku Panovníkovy smlouvy, přinesl zápalné oběti, připravil oběti pokojné a vystrojil všem svým služebníkům hody.

16 Tehdy přišly ke králi dvě ženy nevěstky a postavily se před něj.

17 Jedna z těch žen řekla: "Prosím, můj pane, já a tato žena bydlíme v jednom domě a já jsem u ní v domě porodila.

18 Třetího dne po mém porodu také tato žena porodila. Byly jsme spolu a v tom domě s námi nebyl nikdo cizí, v domě nebyl nikdo kromě nás dvou.

19 Syn této ženy však v noci zemřel, neboť ho zalehla.

20 Proto v noci vstala, a zatímco tvá otrokyně spala, vzala mého syna od mého boku, položila si ho do klína a svého mrtvého syna položila do klína mně.

21 Ráno jsem vstala, abych svého syna nakojila, ale on byl mrtev. Když jsem si ho však zrána pozorně prohlédla, zjistila jsem, že to není můj syn, kterého jsem porodila."

22 Druhá žena však prohlásila: "Nikoli. Můj syn je ten živý a ten mrtvý je tvůj." Ale první trvala na svém: "Ne. Tvůj syn je ten mrtvý, a ten živý je můj." A tak se před králem hádaly.

23 Král řekl: "Tato tvrdí: »Ten živý je můj syn, a ten mrtvý je tvůj.« A tato tvrdí: »Ne, tvůj syn je ten mrtvý, a ten živý je můj.«"

24 Král proto poručil: "Podejte mi meč." Přinesli tedy před krále meč.

25 A král nařídil: "Rozetněte to živé dítě ve dvě. Jednu polovinu dejte jedné a druhou polovinu druhé."

26 Tu řekla králi žena, jejíž syn byl ten živý a již se srdce svíralo soucitem nad jejím synem: "Prosím, můj pane, dejte to živé novorozeně jí, jen je neusmrcujte!" Ale druhá řekla: "Ať není ani moje ani tvoje. Rozetněte je!"

27 Tu král rozhodl: "Dejte to živé novorozeně té, která řekla: »Neusmrcujte je«; to je jeho matka."

28 Když se celý Izrael dozvěděl o rozsudku, který král vynesl, jala je bázeň před králem. Viděli, že je nadán Boží moudrostí k vykonávání soudu.

1 Královská 4:1 Tak byl král Šalomoun králem nad celým Izraelem.

(Podle ČEP)

Příběh v této týdenní haftare patří mezi nejznámější z prorockých knih (podle hebrejského kánonu). V roce 2924 od stvoření světa - tedy v roce 840 před občanským letopočtem se Šlomo (Šalomoun) stal králem. Šlomo byl dvanáct let star, když vystoupil na trůn David, svého otce a jeho vláda trvala 40 let. Během jeho kralování byl postaven Bejt Hamikdaš (chrám) a nastala éra nebyvalého rozmachu, prosperity a míru. Haftara začíná po Šlomově osudovém snu. V tomto snu mu B-h nabízí cokoli o co bude žádat. Šlomo žádal, aby se mu dostalo moudrosti a B-h splnil jeho přání. Šlomova moudrost mu zajistila označení nejmoudřejší ze všech lidí. Úplně prvním testem Šlomovy geniality byl příběh, který je určen pro čtení naší haftary. "Rozetněte dítě na poloviny!" Národ pojal úctu k jeho B-žsky inspirované moudrosti a rozpoznali v něm svého mladého krále, jakožto zákonného dědice do trůnu Davidova. Spojitost mezi tímto příběhem a naší týdenní paraši je vztah mezi sny, osudem, úspěchem, a mezinárodní proslulostí. V paraši a haftare jsou sny ukazateli B-ží vůle. Josefovy výklady faraónových snů jsou odrazy jeho B-ží inspirace a moudrosti. Šlomův náhled do psychologie a odhalení lásky matky k dítěti byly důsledky této moudrosti. Tato týdenní haftara nám odhaluje jaké důsledky může mít žárlivost a nenávisť. Haftara popisuje první soudní rozhodnutí moudrého krále Šalomouna (Šloma) bezprostředně po té, co se ujal vlády. Pře obou žen, které sdílely jedno obydlí a také porodily v přibližně stejnou dobu. Bohužel, neštěstí udeřilo jednu z nich a její dítě zemřelo (podobná náhlá úmrtí novorozenat se stávají i v dnešní době). Jedna z žen tvrdila, že je to její dítě. Druhá žena jí ho během spánku vyměnila za své mrtvé, které sama zalehla, což druhá žena přirozeně popírala. V té době to byl případ prakticky neřešitelný. Král Šlomo ihned nařídil aby mu přinesli meč a rozhodl, že živé dítě má být rozdělené na dvě poloviny, každá půle pro jednu z žen. Skutečná matka se této představy zděsila a prosila, aby dítě bylo ušetřeno a raději dáno té druhé ženě. Ale nepravá matka souhlasila s rozhodnutím a argumentovala, že pokud dítě nemá patřit jí, tak ať nepatří nikomu..Šlomo ihned rozhodl, že žena, která zavrhlá takové řešení je opravdovou matkou.

JUDASISMUS PRO DNEŠEK ZPÍVEJME HOSPODINU PÍSEŇ NOVOU

Potřeba reformy

Říkáme-li, že vyznáváme judaismus, neznamená to, že vyznáváme vše, co se v minulosti ve jménu judaismu učilo a v čem je obsažena spousta protikladů. Judaismus totiž nezůstal celou tu dobu statický, bylo to dynamické náboženství, jež se vyvíjelo a vyžrávalo. V žádném období nebyl judaismus monolitický, vždy existovaly variety. Je tedy nutno provést nějaký výběr, a to nastoluje problém autorit. Krátký historický exkurs snad ozřejmí, jak liberální judaismus chápe tuto otázku:

V dějinách judaismu nutno odlišit dvě velká období: biblické a rabínské. Biblická doba položila základ: pojetí B-ha a člověka; Izrael a ostatní národy; minulost a budoucnost, dobro a zlo; příkazy osobní čestnosti, rituální čistoty, sociální spravedlnosti; kalendář šabatů a svátků; posvátný kult prováděný dědičným kněžstvem v ústřední svatyni. Učitelé tohoto období byli Mojžíš a proroci, kteří byli přesvědčeni, že k nim promlouvá B-h a proto poučovali lid, uvozující svá slova větou „Toto praví Hospodin“. Časem byly jejich výroky zapsány do knih, z nichž vznikla Bible. Všechny knihy byly prohlášeny za svaté, zvláště Pentateuch, považovaný za Mojžíšův vlastní záznam B-žeho zjevení na hoře Sinaj.

Nová etapa začala ve 2.st.př.o.l. existencí farizeů. Ti odmítli výlučnou autoritu kněží, rozvíjeli nekněžskou, ne-obětní formu společné bohoslužby v synagoze, ustavili školy a akademie, a vytvořili novou třídu laických učenců, později označovaných jako rabíni. Ti uznávali Bibli za B-hem zjevenou, a tedy naprosto směřodatnou, zvláště Pentateuch, jenž nazývali „psanou Tórou“. Ovšem domnívali se, že musí být vykládán a doplňován takzvanou ústní Tórou, souborem dalších principů, rovněž (jak tvrdili) B-hem předaných Mojžíšovi, avšak uchovaných jen ústním podáním skrze Jozua, starší, proroky a členy Velkého shromáždění.

Na podkladě této dvojí Tóry sestavili rabíni monumentální kodex chování pro všechny životní situace. Tato část jejich činnosti se nazývá halacha a nejlíp ji snad lze definovat jako pokus zevrubně a směřodatně zodpovědět otázku „Co od tebe požaduje Hospodin, tvůj B-h?“ (Dt.10:12).

Halacha dala vzniknout Mišně, pak Talmudu a později byla propracována a uspořádána ve středověkých kodexech, např. v Šulchan aruch. Dílem rabínů je však i agada, jež vznikla jejich interpretacemi mimoprávních pasáží Bible, a tak vedle zákonů vzniklo i množství legend, úvah o Bohu a člověku, o Izraeli a vůbec o všem možném.

Tento materiál obsáhlo literární dílo, zvané Midraš. Mnohé z něj také přešlo do Talmudu. V agadě, na rozdíl od halachy, rabíni netrvali na dosažení shody či nucené jednoty, naopak zcela povolili uzdu obrazotvornosti a dali prostor rozličným názorům. V naprostém kontrastu k církevním otcům rabíni určili, jak má člověk jednat, ne v co má věřit. Byla jen jedna výjimka z pravidla: liturgie. Řídila se halachou, věřící se de facto zavazovali k víře, jejímž vyjádřením byla.

Rabíni tedy vztyčili na základech z biblické doby obrovskou stavbu rabínského judaismu. Systém pak dobře fungoval po mnoho staletí - až do emancipace (haskaly). Potom začal ztrácet soudržnost kvůli stále rostoucímu počtu Židů, kteří se mu v té či oné míře odcizili a nezachovávali jeho normy.

Kde byla chyba, v lidech či systému? To byla důležitá otázka doby. Jedni dávali vinu lidem: osvobození z dostředivých tlaků ghetta a vystavení odstředivým silám nového prostředí pohrdli svým dědictvím. Měli by tedy být káráni za nedbalost a nabádání, aby se vrátili k dodržování halachy, jak byla kodifikována ve středověku. Tento názor byl označován za ortodoxní.

Druzí, takzvaní reformisté, tvrdili, že systém částečně zastaral a potřebuje úpravy. Nejdříve upravili synagogální bohoslužby a učinili menší ústupky novým podmínkám i v dalších oblastech náboženského života. Někteří z nich však velmi brzy dospěli k názoru, že kořen problému tkví hlouběji, v krizi víry. Středověk byl pryč, scholastická filosofie mrtvá. Byl tu nový duch svobodného bádání. Filosofie se prohlásila za nezávislou na teologii. Rozvíjela se věda. Historikové zkoumali minulost moderní kritickou metodou. I sama Bible byla tak zkoumána, a to v kontextu ostatních starověkých Blízkovýchodních civilizací, a mnoho tradičních domněnek o její jedinečnosti a věrohodnosti, o historii jejího vzniku, včetně Mojžíšova autorství Pentateuchu, bylo zpochybněno.

Jestliže se mnoho emancipovaných Židů nadále již neřídilo všemi pravidly rabínského judaismu, nebylo to jen kvůli novým sociálním podmínkám, jež ztížily zachovávání předpisů; nové intelektuální klima zvyšovalo pochybnosti o jejich božsky zjeveném původu a jejich závaznosti. Krátce, celá podstata rabínských autorit se začala drolit a musela být nově zvážena. Druhá fáze v dějinách judaismu se chýlila ke konci a začínala další. Ta pochopitelně měla navázat na obě předchozí, ale ne se s nimi ztotožnit. Nový judaismus měl být v mnoha ohledech, ba ve většině,

podoben starému, avšak měl vycházet z jiného pojetí autority.

Ne všichni reformisté to tak chápali, a dodnes jich hodně mluví a píše, jakoby konec středověku nechal základy rabínského judaismu zcela neporušeny a stačí udělat malé kosmetické úpravy. Ne tak naše hnutí, to bere za svůj úkol revizi a (kde je třeba) i rekonstrukci judaismu od základů. A přestože jsme v mnoha věcech ustoupili od radikalismu našich zakladatelů k více konzervativnímu postoji, zásadní stanovisko neměníme. Prohlašujeme, že otázka „Co od tebe

požaduje Hospodin, tvůj B-h?“ zůstává otázkou klíčovou, avšak nepokládáme staré odpovědi za automaticky platné. Nutno se ptát pořád znovu; studovat s úctou, co o tom říká minulost, naučit se z ní všechno, co můžeme, i když o tom pochybujeme, avšak vycházejme s myslí otevřenou ze současného vědění, myšlení a okolností; někdy nás to možná dovede k odlišným závěrům. Prohlašujeme, že současná doba si žádá současnou formu judaismu, a že obrovská proměna, jíž svět prošel od konce středověku, je imperativem, abychom „zpívali Hospodinu píseň novou“.

B-ŽÍ PEČEŤ

Potřeba intelektuální poctivosti

Později si povíme, jak se základní postoj liberálního judaismu promítá do praxe. Nyní se zaměříme na teorii; a tady nemohou nastat žádné závažné problémy, neboť jak jsme už řekli, judaismus není historicky spoután žádnou svěřací kazajkou oficiálního vyznání víry. Nutno však k tomu dodat dvě upřesnění. Zaprvé, jak již bylo řečeno, tradiční židovská liturgie, upravená halachou, vyjadřuje svými modlitbami některé doktríny, jež věřící odříkáním vyznává- např. odpověď „Amen“ je takovým osobním vyznáním. Zadruhé, táž liturgie obsahuje už několik století shrnutí Maimonidových Trinácti článků víry, jež tím vlastně získaly oficiální statut.

Celá struktura rabínského judaismu předpokládá víru v božskou autoritu Tóry, a ta je vždy přítomná, byť nevysloveně. Občas i vysloveně- např. Mišna uvádí mezi těmi, kdo „nebudou mít podíl na světě, který přijde“ i osoby prohlašující, že „Tóra není z nebes“. Toto tvrzení odkazuje na Maimonidových Trináct článků a je zcela netypické pro Mišnu, jež jinak stanovuje pouze, jak jednat, nikoli v co věřit. Lze to chápat jako pozůstatek dávného sporu a emfatickou nadsázku; ale mělo a má to význam.

Řečená doktrína, že Tóra je z nebes („tora min hašamajim“) se stala heslem ortodoxního judaismu. Typická je poznámka vrchního rabína z Posen v 19. st.: „Jen ten může být považován za pravověrného Žida, kdo věří, že kniha B-žího zákona Tóra byla i se všemi interpretacemi a výklady Talmudu dána samotným B-hem Mojžíšovi na hoře Sinaj, a ten ji pak předal Židům, aby ji zachovávali navěky.“ Jak patrně, označení „ortodoxní“ se příliš nehodí pro tradiční judaismus, jenž usměrňoval spíše chování než víru a byl tedy víc „ortopraxí“ než ortodoxií; přísluší daleko více novodobým stoupencům.

Princip božského původu Tóry má dalekosáhlé důsledky, neboť zavazuje osobu, jež s ním souhlasí, nejen k přijetí Zjevení, ale i k přijetí plného obsahu celého díla se všemi detaily. Musí uvěřit, že vše, co

tvrdí Tóra, je pravda a cokoli přikazuje, je přesně B-ží vůle. Tomuto postoji se obvykle říká fundamentalismus, ovšem nutno vědět, že fundamentalismus ortodoxního judaismu není totéž, co fundamentalismus jistých křesťanských sekt: není doslovný, dovoluje možnosti interpretace. Interpretace je však vázána tradicí. Přesněji, ortodoxní judaismus vyznává božskou autoritu Tóry tak, jak ji chápe tradice.

Rabínský judaismus, ve své klasické podobě i v moderní ortodoxní interpretaci (ten obzvlášť) uvaluje na osobní svobodnou víru daleko víc omezení, než je zřejmé na první pohled. Pro liberální Židy jsou tato omezení nepřijatelná. Pokud totiž adjektivum „liberální“ vůbec něco znamená, znamená právě svobodu. Svoboda má své pozitivní a negativní naplnění- je „svoboda ke“ a „svoboda od“. V pozitivním smyslu znamená, že chceme svobodně věřit v to, co se nám jeví pravdivé a správné. K tomu ale musíme být osvobozeni od škrtících dogmat minulosti.

Východiskem nám musí být intelektuální poctivost, jež žádá neúhybné hledání pravdy. Ovšem, je správné naslouchat s pokorou a úctou moudrosti minulé i současné, zejména nezměrné moudrosti naší židovské tradice; nebránit se jejímu vlivu, nořit se do jejího ducha a využít každé příležitosti, aby nás přesvědčila, formovala náš názor a vydolovala z nás hloubku, jíž bychom jinak stěží dosáhli. Avšak poslední instanci musí být naše vlastní myšlení, které s tím souhlasí či nesouhlasí. Budeme-li k sobě poctiví, uznáme, že nelze dále trvat na tom, co se nám zdá (s určitostí či pravděpodobností) mylné i poté, co jsme podstoupili všemožnou snahu poučit se z minulosti a přítomnosti.

Tím nezpochybňujeme poctivost druhých. Po staletí, od časů farizeů až k emancipaci, bylo možno věřit naprosto upřímně v božský původ Tóry i v další principy rabínského judaismu, a nepochybně v to většina Židů věřila, neboť neměla důvod nevěřit. Stejně věří bezpočet ortodoxních Židů i dnes, když vědomě odmítají soudobé myšlenkové a vědecké trendy, nabízející alternativu k rabínskému judaismu; a mohou

tedy stále upřímně souhlasit se středověkým náhledem. Avšak mnoho dnešních Židů to dělat nemůže. Potom musejí tento problém buďto ignorovat, nebo popravit svou židovskou víru. Nám se tato druhá cesta jeví jako jediná poctivá.

Duch liberálního judaismu je duchem hledání pravdy. Nikdo to neřekl lépe než Claude Montefiore v kázání, proneseném na jedné z prvních bohoslužeb Židovské náboženské unie: „Pravda...nepatří k ctnostem nejmilovanějším, a přece je jedna z nejvznešenějších a snad ze všech nejtěžší. Vyžaduje odvalu a rozhodnost a sílu vůle, a musíme ji milovat kvůli ní samé, jinak nelze...Nemůže být pravdivé, co není božské...Jestliže je nějaký náboženský princip v rozporu s prokázaným vědeckým zákonem, pak ten princip nemůže být pravdivý, tudíž ani náboženský a není náboženské věřit v něj. Naopak je protináboženský, neboť B-h je pravda a zdroj pravdy. Jestli tvrzení svatých knih kteréhokoli náboženství jsou v rozporu s dokázanými vědeckými principy, jsou tato tvrzení chybná a lze v ně věřit, jen tak dlouho, dokud věda neprokáže jejich chybnost, ale pak už ne...Není pravdy, která by nebyla od B-ha a není tedy pravdou to, co vítězně neobstojí- „Veliká je pravda a mocná nade

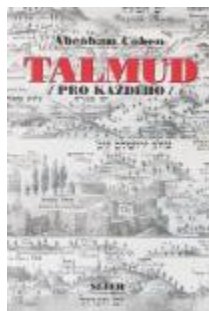
všecky věci“(Apokryfy, Ezd. 4:35)-Propast mezi pravdou a oficiálním učením je čím dál větší... Uvádějí se pro to rozličné argumenty- aby se nenarušila nevinná víra nevědomých, aby se judaismus udržel jednotný, aby se nedělala zlá krev a netahali kostlivci ze skříně, že omyl pomine sám a společenství víc ohrožují a trápí praktické otázky, že má převládnout duch pokoje, že vnější formy jsou potřebné a iluze nutné při výchově dětí- všechny argumenty kromě jediného: Co dlužíme pravdě?“

K tomu se hlásíme i my. Velká oddanost, již- jak stále zdůrazňujeme- dluží Židé své tradici, je čím dál víc oddaností, již dluží pravdě. Pro Židy, kteří fyzicky i duchovně žijí v tomto současném světě, se rozvírá propast mezi tradicí a pravdou. Chápeme jako svůj úkol tuto propast zavřít, aby opět byli schopni praktikovat své náboženství s upřímnou zbožností. A považujeme za židovské i za náboženské přihlásit se k talmudickému výroku „chotamo šel ha kodeš baruch huemet –pečetí Svatého, budiž požehnán, je pravda“(Joma 69 b, Šab.55a, Sanh.64 a)

Uveřejněno s laskavým svolením autora i překladatele

Šabat tento týden začíná v pátek v 15'32, a končí v sobotu v 16'46.

Délka dne je 8 hod 13 min; délka skutečné hodiny činí 41 minut, východ jitřenky 5'52; doporučený čas ranní modlitby (talit a tfilin) v 6'24 hod; východ slunce v 7'37; polovina dne 11'44; čas odpolední modlitby (mincha gedola) ve 12'14, (mincha ktana 14'08, plag mincha 15'02) západ slunce (škia) 15'50; východ hvězd v 16'23 podle Holešova (jihovýchodní Morava); Čechy + 10 minut;podle kalendáře Kaluach

Dvě nové knihy o Talmudu

Abraham Cohen: Talmud pro každého, vydalo nakladatelství Sefer, cena 340,-Kč

Benjamin Kuras: Žít všemi údy – hravý talmud
Vydalo nakladatelství Eminent P.O.Box 298
111 21 Praha 1 www.eminent.cz
ISBN 80-7281-275-0

Šavua tov (שבוע טוב) - dobrý týden – vydává Olam - Společnost Judaica Holešov, Osvobození 1133, www.olam.cz Kontaktní osoba Jiří Richter, e-mail olam@olam.cz tel. 573 396 046